

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

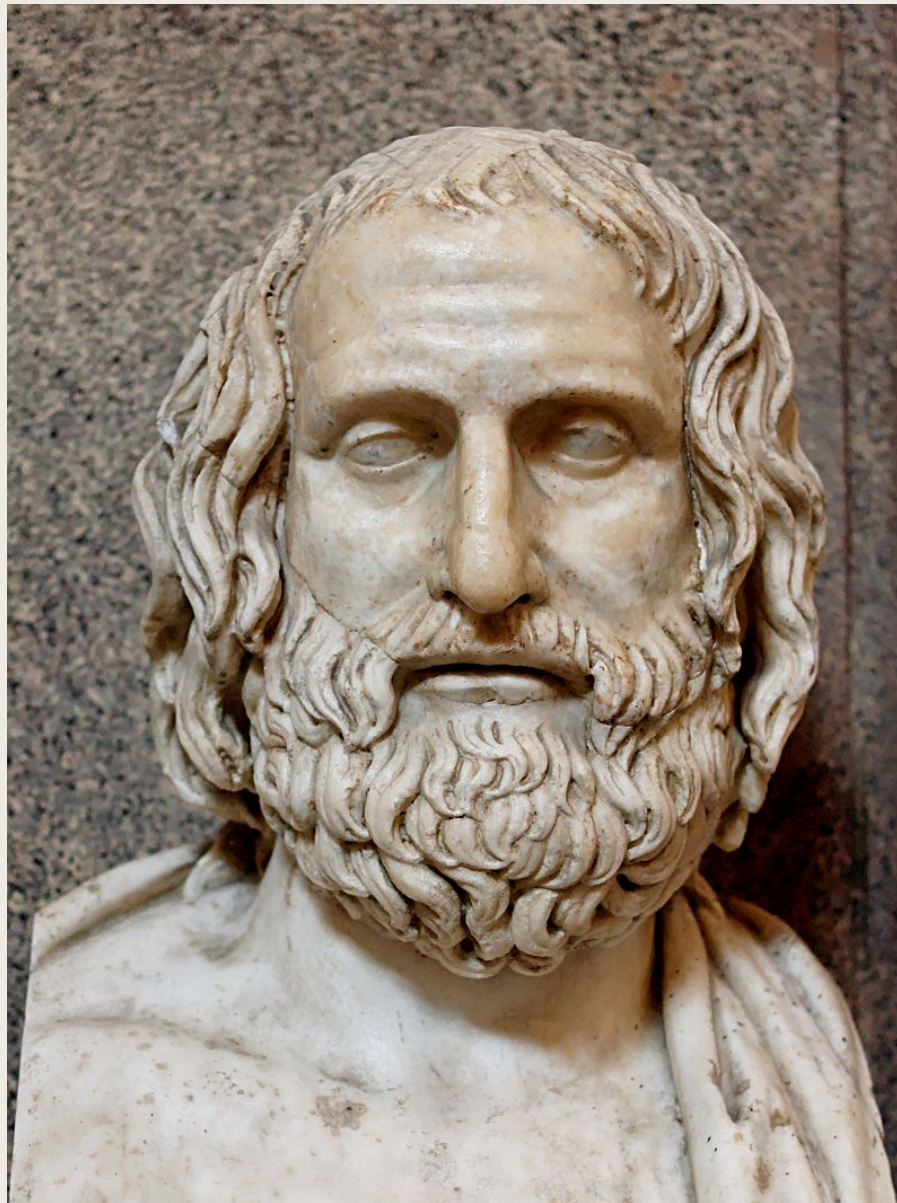
Ενότητα 7: ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑΣ Γ΄

**Στοιχεία παράδοσης και πρόσληψης
του έργου του Ευριπίδη**

Αικατερίνη (Καίτη) Διαμαντάκου

Φιλοσοφική Σχολή

Τμήμα Θεατρικών Σπουδών

Εικόνα 1: Μαρμάρινη προτομή του Ευριπίδη, ρωμαϊκό αντίγραφο ενός ελληνικού πρωτοτύπου, περ. 330 π.Χ.

Ο Ευριπίδης ως κωμικό πρόσωπο στην Αρχαία Κωμωδία

Αχαρνείς
425 π.Χ.

Θεσμοφοριάζουσαι
411 π.Χ.

Βάτραχοι
405 π.Χ.

Ο Ευριπίδης (ως αντι-Αισχύλος) στον Αριστοφάνη

- Υποβιβασμός των μυθικών μορφών, ανάδειξη πραγμάτων ταπεινών και καθημερινών και υποβίβαση της τραγωδίας σε ρεαλιστικό επίπεδο
- Έντονο «παθητικό» στοιχείο
- Υπετροφικός και αδικαιολόγητα μεταβαλλόμενος συναισθηματισμός των προσώπων
- Θεματικές επιλογές: Προβολή ένοχων προσώπων (κυρίως γυναικείων) και αξιοκατάκριτων πράξεων (κυρίως από μέρους των γυναικών)
- Κλωνισμός της ηθικής, της θρησκείας, της κοινωνικής ευταξίας
- Υποβιβασμός της ηθικοπλαστικής και «βελτιωτικής» αποστολής του θεάτρου
- Έντονη διάθεση για διανοουμενισμό, εισβολή νεωτεριστικών στοιχείων, συνεχείς υφολογικές μεταπτώσεις
- Επιτηδευμένη γλώσσα – Μουσικές υπερβολές – Μετρική εκκεντρικότητα
- Μέθοδος εργασίας
- Σκηνογραφικές-ενδυματολογικές εμμονές - Κατάχρηση σκηνικών μηχανών
- Προσωπικό-οικογενειακό περιβάλλον

Στοιχεία παράδοσης και πρόσληψης του έργου του Ευριπίδη I

- Επίσημη και λαϊκή αναγνώριση του Ευριπίδη στον 5^ο αιώνα
- Οι αιχμάλωτοι Αθηναίοι της Σικελίας σώζονται απαγγέλλοντας στίχους του Ευριπίδη το 413 π.Χ., σύμφωνα με μαρτυρία του Πλουτάρχου
- Επανάληψη «παλαιών» τραγωδιών περ. από το 386 π.Χ.
- Αμείωτη δημοτικότητα Ευριπίδη τον 4^ο αι. και εξής - Επίδραση στη Μέση και τη Νέα Κωμωδία και, μέσω αυτών, στη Ρωμαϊκή κωμωδία (Πλάυτος, Τερέντιος) και τραγωδία (Σενέκας)
- *Περί Ποιητικής* Αριστοτέλη (1453a 29-30): ο «τραγικώτατος» Ευριπίδης
- Β΄μισό 4^ο αι. π.Χ.: σύνταξη κρατικού αντιγράφου των έργων των τριών τραγικών από τον Λυκούργο – Ανέγερση ανδριάντα του Ευριπίδη στο διονυσιακό θέατρο – Χρήση ευριπίδειων τραγωδιών από τους ρήτορες
- 3^{ος} αι. κε.: Σταδιακή συρρίκνωση του ποιητικού «κανόνα» σε λίγα ονόματα, μείωση του αριθμού των αντιγραφόμενων και παριστώμενων έργων.

Στοιχεία παράδοσης και πρόσληψης του έργου του Ευριπίδη II

- 3^{ος} αι. π.Χ.: «υπεξαίρεση» του κρατικού αντιγράφου από τον Πτολεμαίο Ευεργέτη
- Ελληνιστική - Αλεξανδρινή περίοδος: Έντονη «φιλολογική» ενασχόληση με την αρχαία λογοτεχνία και δραματουργία - Έκδοση και υπομνηματισμός του έργου του Ευριπίδη από τον Αριστοφάνη τον Βυζάντιο
- Φιλολογική εργασία (Διδύμου 1^{ος} αι. π.Χ.) και υπομνηματισμός του έργου του Ευριπίδη, με βάση την προγενέστερη παράδοση
- Ρωμαϊκή αυτοκρατορική περίοδος (1^{ος} -2^{ος} αι. μ.Χ.): προτίμηση στις ανθολογίες και επιλογή δραματικών ποιητικών και έργων με εκπαιδευτικά (ή αναγνωστικά, θεατρικά, φιλολογικά) κριτήρια

Στοιχεία παράδοσης και πρόσληψης του έργου του Ευριπίδη III

- 4^{ος} αι. μ.Χ.: μεταγραφή των παπύρινων κυλίνδρων (ένα έργο ο καθένας) σε παπυρικούς κώδικες (συλλογές κειμένων)
- 6^{ος} αι. μ.Χ.: Πυρπόληση της Βιβλιοθήκης της Αλεξάνδρειας από τον χαλίφη Ομάρ, μαθητή του Μωάμεθ.
- Ύστερη αρχαιότητα και πρόιμη βυζαντική περίοδος: Αρχαία Σχόλια στο περιθώριο των σελίδων των κωδίκων
- Εξάπλωση Χριστιανισμού: περιθωριοποίηση της παγανιστικής λογοτεχνίας μέχρι και την περίοδο της Εικονομαχίας (726-842 μ.Χ.)
- 9^{ος} αι. μ.Χ. κε.: αναζωπύρωση του ενδιαφέροντος για την ελληνική αρχαιότητα - μεταγραφή των χειρογράφων σε μικρογράμματη γραφή - (πατριάρχης Φώτιος: λεξικογράφηση, ανθολόγηση κειμένων)

Στοιχεία παράδοσης και πρόσληψης του έργου του Ευριπίδη IV

- 11^{ος} αι. : βυζαντινό λεξικό *Σούδα*
- 1204: άλωση της Πόλης από τους Φράγκους
- 1261: ανάκτηση της Πόλης - φιλολογική αναγέννηση υπό τη δυναστεία των Παλαιολόγων
- Σημαντικοί βυζαντινοί λόγιοι: Θωμάς Μάγιστρος, Μανουήλ Μοσχόπουλος, Δημήτριος Τρικλίνιος κ.ά., των οποίων ερμηνευτικές σημειώσεις επιβιώνουν στα «Σχόλια»
- 1453: άλωση της Πόλης από τους Οθωμανούς - Μετατόπιση της φιλολογικής ενασχόλησης στη Δύση

Στοιχεία παράδοσης και πρόσληψης του έργου του Ευριπίδη V

- Κριτική παράδοση: Α) Επιλογή (κατά τη ρωμαϊκή περίοδο) από δέκα έργα με σχόλια: *Άλκηστις, Ανδρομάχη, Εκάβη, Ιππόλυτος, Μήδεια, Ορέστης, Ρήσος Τρωάδες, Φοίνισσαι (+ Βάκχαι;)* και Β) Μέρος από μια συνολική έκδοση με αλφαβητική σειρά τίτλων (οκτώ τραγωδίες και ένα σατυρικό δράμα): *Ελένη, Ηλέκτρα, Ηρακλής, Ηρακλείδες, Κύκλωψ, Των, Ικέτιδες, Ιφιγένεια εν Αυλίδι και Ιφιγένεια εν Ταύροις*
- 10^{ος}-16^{ος} αι.: Νέα επιλογή έργων, για εκπαιδευτικούς λόγους, και παραγωγή εκατοντάδων αντιγράφων των τριών επιλεγμένων έργων: *Εκάβη, Ορέστης, Φοίνισσαι* («Βυζαντινή παράδοση). Πρβλ. *Πέρσαι, Επτά, Προμηθεύς Δεσμώτης Αισχύλου – Αίας, Ηλέκτρα, Οιδίπους Τύραννος Σοφοκλή*
- 1503, Βενετία: πρώτη έκδοση των έργων του Ευριπίδη (editio princeps)

Στοιχεία παράδοσης και πρόσληψης του έργου του Ευριπίδη VI

- 17^{ος} αι.: Επίδραση του γαλλικού κλασικισμού από τον Ευριπίδη (*Ρακίνα Ιφιγένεια, Φαίδρα – Κορνέιγ Ανδρομέδα, Μήδεια*)
- 1817: Παράσταση της *Εκάβης* στο Βουκουρέστι από τον ερασιτεχνικό θίασο της Ραλλούς Καρατζά
- 19^{ος} αι.: σκεπτικισμός του γερμανικού Ρομαντισμού απέναντι στον Ευριπίδη (Schlegel, Schelling, Hölderlin, Schopenhauer, Hegel)
- Nietzsche: Ο Ευριπίδης ως παρακμιακός ορθολογιστής που υπονόμει το τραγικό είδος και διέρρηξε την αλληλοσυμπληρωματική σχέση μεταξύ της Απολλώνιας λογικής και της Διονυσιακής μανίας

Στοιχεία παράδοσης και πρόσληψης του έργου του Ευριπίδη VII

- «Αίσχύλος: η αυγή της τραγωδίας – Σοφοκλής: η ακμή της τραγωδίας – Ευριπίδης: Η παρακμή της τραγωδίας»;
- Ο Ευριπίδης αντιμετώπιος κυρίως με τον Σοφοκλή, τον ποιητή του «οργανικού ύφους», της «πειθαρχημένης δομής», του «δυνατού και αμετακίνητου ήρωα»
- 20ός αι.: Αντιθετικές θεωρήσεις του Ευριπίδη, σε ό,τι αφορά τη σχέση του με τον Αισχύλο και Σοφοκλή και με το είδος της τραγωδίας γενικότερα.
- Τελετουργική θεώρηση από τους τελετουργιστές της Σχολής του Cambridge (Gilbert Murray, Arthur Cook), με σημαντική επίδραση στην πρόσληψη της τραγωδίας τον 20ό αιώνα (E. R. Dodds, N. Frye, W. Burkert, R. Girard) – Ψυχαναλυτική θεώρηση (S. Freud, K. Jung, J. Lacan) – Δομιστική Παρισινή σχολή (L. Strauss, P. Vidal-Naquet, J.-P. Vernant) – Κριτική της σκηνικής τέχνης (Taplin) – Πολιτισμικές σπουδές, σπουδές φύλου, Φεμινιστικές σπουδές, σπουδές πρόσληψης

Στοιχεία παράδοσης και πρόσληψης του έργου του Ευριπίδη VIII

- 1901: Εναρκτήρια παράσταση της «Νέας Σκηνής» του Κωνσταντίνου Χρηστομάνου, με την *Άλκηστη* του Ευριπίδη
- 1954: Επαναλειτουργία του αρχαίου θεάτρου της Επιδαύρου, με τον *Ιππόλυτο* του Ευριπίδη, σε σκηνοθεσία Δημήτρη Ροντήρη
- 1955: Επίσημη θεσμοθέτηση του Φεστιβάλ Επιδαύρου με εναρκτήρια παράσταση την *Εκάβη* του Ευριπίδη, σε σκηνοθεσία Αλέξη Μινωτή.

Οι σωζόμενες τραγωδίες αλφαβητικά

1. Άλκηστις

2. Ανδρομάχη

3. Βάκχαι

4. Εκάβη

5. Ελένη

6. Ηλέκτρα

7. Ηρακλείδες

8. Ηρακλής Μαινόμενος

9. Ικέτιδες

10. Ιππόλυτος

11. Ιφιγένεια εν Αυλίδι

12. Ιφιγένεια εν Ταύροις

13. Ίων

14. Κύκλωψ

15. Μήδεια

16. Ορέστης

17. Ρήσος

18. Τρωάδες

19. Φοίνισσαι

Τέλος Ενότητας

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Αθηνών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «**Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση**» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Σημείωμα Ιστορικού Εκδόσεων Έργου

Το παρόν έργο αποτελεί την έκδοση 1.0.

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Εθνικών και Καποδιστριακών Πανεπιστημίων Αθηνών,
Αικατερίνη (Καίτη) Διαμαντάκου 2015.

«Το θέατρο της Αρχαιότητας Γ': Ευριπίδης. **Στοιχεία παράδοσης και πρόσληψης του έργου του Ευριπίδη**». Έκδοση: 1.0. Αθήνα 2015. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση:

<http://eclass.uoa.gr/courses/THEATRE128/>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Μη Εμπορική Χρήση Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (1/1)

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων έργων:

Εικόνες/Σχήματα/Διαγράμματα/Φωτογραφίες

Εικόνα 1: Μαρμάρινη προτομή του Ευριπίδη, ρωμαϊκό αντίγραφο ενός ελληνικού πρωτοτύπου, περ. 330 π.Χ. Πηγή: wikipedia, στο https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%95%CF%85%CF%81%CE%B9%CF%80%CE%AF%CE%B4%CE%B7%CF%82#/media/File:Euripides_Pio-Clementino_Inv302.jpg